

Dodatek medailonů

In: *Slavica na Masarykově univerzitě v Brně : literární věda, jazykověda, historiografie, uměnovědy*. Dorovský, Ivan (editor). 2. dopl. a rozš. vyd. V Brně: Masarykova univerzita, 1993, pp. 241-255

ISBN 8021005890

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/126894>

Access Date: 16. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

DODATEK MEDAILONŮ

FRANTIŠEK BŘEZINA, PhDr., odb. asist. filoz. fak. Nar. 28. září 1916 ve Vídni, na filoz. fak. brněnské univ. studoval od 1937 nejprve obor č.-franc., po 1945 změnil kombinaci na č.-ruš. a dokončil vysokoškol. studium 1946. Jeho učiteli byli mj. F. Trávníček a V. Machek. Do 1951 působil jako středoškol. prof., poté byl povolán jako vyučující na rusistiku brněnské filoz. fak. a působil zde nepetržitě až do odchodu do důchodu 1982. V r. 1952 dosáhl titulu PhDr. (disertace o funkcích přechodníku v ruštině a češtině). Od 1969 do 1974 byl tajemníkem redakce Spisů filoz. fak. a Sborníku prací této fak., pracoval též jako tajemník Letní školy slovanských studií (1969 — 1982).

Březina byl činný především pedagogicky, kromě současného rus. jazyka se věnoval také hist. mluvnici; zaměřoval se také na práci v oblasti lingvistické terminologie. Předmětem jeho zájmu byla též problematika jmenných tvarů slovesných a jejich funkční využití při kondenzačních stylizačních postupech, otázky syntaktické synonymie těchto i jiných výrazových prostředků, jakož i oblast vedlejších větných členů. Vyvíjel rovněž činnost překladatelskou.

A. B.

FRANTIŠEK ČAPKA, PhDr., CSc., doc. ped. fak. Nar. 26. května 1942 v Nížkovicích. 1959 — 1964 studoval na filoz. fak. v Brně češtinu a dějepis. 1965 — 1975 působil jako středoškol. prof. Od 1975 pracoval jako odb. asist. ped. fak. PhDr. 1978; 1982 obhájil kand. dis. v oboru čsl. dějiny. 1985 byl jmenován doc. pro obor čsl. dějiny. 1984 — 1986 vedl katedru didaktiky dějepisu a regionálních dějin, od 1986 odd. hist. Je členem Hist. společnosti ČSAV, Muzejní a vlastivědné společnosti. Je tajemníkem Sborníku ped. fak., členem redak. rady mikulovských symposií. Věd. se orientuje na nejnovější čsl. dějiny se zaměřením na dějiny odborového hnutí a na regionální dějiny již. Moravy.

Bibliografie: RočUJEP 1976 — 1985, 398. Z prací zde nepojatých: *Lanžhot. Příroda a dějiny*, P. 1983, 270 — 377; *Formování jednotných revolučních odborů na jižní Moravě v roce 1945*, SPPeF, č. 11, B 1985, 103 — 126; *Dějiny Československa od roku 1945 po současnost*, P. 1984; *Čítanka z dějin Československa*, P. 1986; *Počátky a vývoj pracovní iniciativy na jižní Moravě v letech 1945 — 1948*, P. 1986; *Tvrdonice. Příroda, dějiny a lidová kultura podlužácké obce*, B. 1986, 247 — 312; *Křtiny a okolí. Historie a současnost*, Křtiny 1987, 91 — 155, 173 — 188; *Diváky*, in: *Z dějin Habrůvky bratří Mrštíků*, B. 1987, 105 — 173; *Zur Problematik der Formierung des politischen Systems in der Tschechoslowakei nach dem zweiten Weltkrieg — unter besonderer Berücksichtigung der Struktur der politischen Parteien und gesellschaftlichen Organisationen*. Wissenschaftliche Zeitschrift der Pädagogischen Hochschule Magdeburg, 22, Jahrgang Heft 5/1985, 556 — 588; *Dějiny Brtnice a připojených obcí*, B. 1988, 289 — 368; *Cesta Čechů a Slováků dějinami*, P. 1988.

J. S.

VÁCLAV FROLEC, PhDr., CSc., doc. Nar. 27. září 1934 v Ratiškovcích, zem. 14. května 1992 v Münsteru, SRN. Studoval na filoz. fak. v Brně v letech 1953 — 1958 obor národopis. Jeho učiteli byli A. Václavík, K. Fojtík aj. V letech 1958 — 1960 působil jako odb. pracovník v Okresním muzeu v Hodoníně. Na základě disertace Lidové stavitelství v sofijské oblasti v 19. a počátkem 20. stol. získal hodnost kandidáta hist. věd. 1968 se habilitoval prací Kulturní společenství a interetnické vztahy v lidovém stavitelství ve stř. a jihových. Evropě pro obor slovan. etnografie. Na filoz. fak. působí od 1961. Je členem Mezinárodní komise pro studium lidové kultury v Karpatech a na Balkáně, kde zastává funkci generálního tajemníka, členem výkonné rady Mezinárodní společnosti pro etnografii a folklór Evropy (SIEF), představitelům Československa v Ethnographia Pannonica, zahraničním členem Rakouské národopisné společnosti ve Vídni, předsedou programové rady Mezinárodního folkloristického festivalu ve Strážnici. V roce 1985 se jako člen čl. vládní delegace zúčastnil Kulturního fóra v Budapešti (třetího kola KBSE). Je členem redakčních rad Ethnologia Europaea, Ethnologia Slavica, Carpatobalkanica, Slovenského národopisu, Národopisných aktualit, Slovácka, Zborníku Slovenského národného múzea — Ethnografia, Universitas, Vlastivědného věstníku moravského, členem ediční rady nak. Blok.

V letech 1961 — 1962 absolvoval stáž v Bulharsku a 1968 — 1969 studijní pobyt v NSR. Krátkodobé studijní pobyty vykonal v Polsku, NDR, Jugoslávii, Rumunsku, Turecku, Bulharsku, Řecku, SSSR, Švýcarsku, Belgii, Holandsku, Maďarsku. Je několikanásobným nositelem krajské ceny Bedřicha Václavka a Ceny Českého literárního fondu, nositelem titulu Zasloužilý pracovník kultury. Za významný přínos k vědeckému poznání a rozvíjení věd. a kulturních styků mezi národy stř., východ. a jihových. Evropy mu vídeňská univerzita udělila mezinárodní Cenu Johanna Gottfrieda von Herdera za rok 1989.

Ve své věd. práci se Frolec zaměřuje na vývoj lid. kultury ve stř., vých. a jihových. Evropě, na národopisnou slavistiku a balkanistiku, na problematiku kulturního společenství, etnické identity a interetnických vztahů v Evropě, na etnokulturní procesy v současnosti. Na filoz. fak. koná přednášky a cvičení z teorie a metodologie národopisu, z etnografie současnosti, ze slovan. národopisu a národopisné europeistiky. Frolevy práce se setkaly s kladným ohlasem ve Švýcarsku, Rakousku, NSR, NDR, Sovětském svazu, Polsku, Jugoslávii, Maďarsku, Bulharsku aj.

Bibliografie: RočUJEP 1960 — 1964, 79; RočBU 1964 — 1968, 343 — 444. Slavica na UJEP, 1973, Errata. — NA 21, 1984, 84 — 95; Froleva bibliografie čítá přes 600 položek. Ze slavistických prací si zaslouží pozornost zejm.: *Die Volksarchitektur in Westbulgarien im 19. und zu Beginn des 20. Jahrhunderts* (B. 1966); *Bulharské lidové pohádky* (P. 1970); *Kulturní společenství a interetnické vztahy v lidovém stavitelství v Podunají* (P. 1970); *Bulgarische Volksmärchen* (Köln-Düsseldorf 1971); *Les Balkans-région historique et ethnographique* (Rapports, co-rapports, communication internationale d'études du sud-est européen. P. 1984, 359 — 371); *Současný stav československé národopisné balkanistiky* (SBB 3, 1987, 41 — 49); *Narodnata kultura na bǎlgarite v projektite na MKKKB* (Vtorí meždunaroden kongres po bǎlgaristika. Dokladi. Etnografija, Sofija 1987, 108 — 113); *Ethnographic Slavonic Studies in Czechoslovakia in the Postwar* (Ethnologia Slavica 20, 1988, 163—183), Úpiná Bibliografie prací V. Frolece, Strážnice 1993.

id

JULIUS GLÜCKLICH, PhDr., řádný profesor filoz. fak. Narodil se 10. května 1876 v Březových Horách. Zemřel 28. září 1950 v Praze. Po maturitě na příbramském gymnasiu r. 1895 začal studovat na právnické fakultě, ale již po prvním semestru přestoupil na filosofickou fakultu české university v Praze. Studoval historii a zeměpis. Na utváření jeho vědecké osobnosti měl největší vliv profesor J. Goll, jehož seminář J. Glücklich navštěvoval. Absolvoval též dva semestry na vídeňské univer-

sítě. V roce 1900 dosáhl na pražské filosofické fakultě doktorátu filosofie a o rok později ukončil svá studia. V letech 1899 — 1920 působil J. Glücklich v Chrudimi, Havlíčkově Brodě, Českých Budějovicích a Praze jako středoškolský profesor dějepisu a zeměpisu. Kromě činnosti pedagogické věnoval se i vědecké práci v oboru národních dějin. V r. 1911 se na pražské filosofické fakultě habilitoval pro obor rakouských dějin spisem *O historických dílech Václava Budovce z Budova z let 1608 až 1610 a jejich poměr k Slavatovi, Skálovi a k neznámému dosud diariu luterána Karla Zikmundova* (Praha 1911). Po vzniku brněnské university byl J. Glücklich jmenován r. 1920 řádným profesorem pro novější obecné dějiny na její filosofické fakultě. Působil na ní až do svého odchodu na odpočinek r. 1946. Jako čestný profesor University Palackého v Olomouci byl však ještě nápomocen při konstituování tamní katedry historie.

Ačkoli byl J. Glücklich profesorem obecných západoevropských dějin, jeho vědecký zájem byl více obrácen k dějinám českým, a to k období 16. a 17. století. Jako mimořádný znalec politické a náboženské problematiky předbělohorského období přispěl významnou měrou k poznání vzniku stavovské opozice a její ideologie. Nejvíce pracovního úsilí věnoval literární a politické činnosti Václava Budovce z Budova, jednoho z ideových vůdců opozice. J. Glücklich napsal o jeho osobnosti mnoho analytických studií (*Mandát proti Bratřím a jeho provádění v letech 1602 až 1604*, VKČSN 1904; *O cestě za korespondenci Václava Budovce z Budova*, VČAVU 14, 1905; *Prameny a vznik Budovcova Antialkoranu*, in: Sborník prací historických k šedesátým narozeninám Jaroslava Golla, Praha 1906; *Václava Budovce z Budova předmluva k prvnímu zpracování Antialkoranu z roku 1593*, Program gymnasia v Praze II, Žitné uliči, 1906; *Nový neznámý spis Václava Budovce z Budova*, ČCH 14, 1908; *Křať duchovní Václava Budovce z Budova*, Reformační sborník 6, 1937; *Speculum Martyrii Budoveciáni*, LF 70, 1946), bohužel však nestačil uložit své detailní znalosti do větší monografie.

Velký význam si stále podržuje Glücklichova edice Budovcovy korespondence (*Václava Budovce z Budova korespondence z let 1579 — 1619*, P. 1908; *Nová korespondence Václava Budovce z Budova z let 1580 — 1616*, P. 1912), která zahrnuje celkem 110 listů a je výsledkem velké heuristické práce v Basileji, Berlíně, Drážďanech, Paříži, Vídni i v archívech domácích. Cenná je také další edice *Nová redakce zemského zřízení moravského z posledních let před českým povstáním* (B. 1936), doplněná podrobnou analýzou politické a náboženské situace v českých zemích na počátku 17. století.

J. Glücklich věnoval také pozornost stavovskému povstání (*O defensorech a českém povstání 1618 — 1620*, ČCH 27, 1921; *K rozboru Skálových zpráv o popravě staroměstské dne 21. června 1621*, ČCH 27, 1921), Slovanskému sjezdu v Praze (*Dopis Poláka ze Slovanského sjezdu r. 1848*, ČMM 49, 1925), vídeňskému a kroměřížskému sněmu 1848 — 1849 (*K historii našeho politického programu*, Naše doba 1903), zabýval se dualismem (*Dualismus a jeho nejnovější francouzský historik*, ČCH 11, 1905), osobností F. M. A. Voltaira (*Voltaire*, in: *Tvůrcové dějin III*, P. 1935, str. 449 — 459) a napsal medailón svého přítele, historika Kamila Krofty (Kamil Krofta jako historik, ČCH 43, 1937).

Julius Glücklich vykonal mnoho nejen na poli historické vědy, kde zůstane jedním z významných představitelů pozitivistického období, nýbrž i jako vysokoškolský pedagog, který vychoval řadu vědeckých pracovníků a středoškolských profesorů.

Bibliografie: B. Šindelář, *Za zesnulým profesorem Glücklichem* (ČMM 69, 1950, str. 314 — 322); O. Borůvka, F. Hejl, J. Macůrek, J. Sajner, *Universitas Brunensis 1919 — 1969*, (B. 1969, str. 89, str. 95 — 98, str. 103, str. 105).

R. F.

1960 — 1967 v Pedagogickém muzeu J. A. Komenského v Praze, od března 1967 v Brně v Kabinetu pro dějiny UJEP. Byl oceněn bronzovou medailí filoz. fak. UJEP a titulem Vzorný pracovník UJEP.

Ve svém oboru se F. Halas zabýval nejprve dějinami historiografie. Výsledky shrnul ve studii *Čeští měšťanští dějepisci třicetileté války* (1979). O hist. UJEP publikoval řadu statí, zejm. *Nacistická perzekuce na brněnské univerzitě* (1979). V posledním desetiletí se zabývá především badáním o J. E. Purkyňovi, připravil soubornou edici jeho korespondence, publikoval několik přípravných studií, zejm. *Soupis korespondence J. E. Purkyně* (1987). Zabývá se také činností překladatelskou — beletrie a uměl. hist. díla, spolu s manželkou celkem 12 titulů (1970 — 89). Má zásluhy o vydávání díla Františka Halase, zejm. jeho *Sebraných spisů, sv. II., IV. a V.* (1968 — 1983), napsal o něm i několik lit. hist. studií, např. *Ke genezi Halasova eseje O poezii* (1967).

Bibliografie: RočUJEP 1968 — 75, 684; 1976 — 1985, 322; 1986 — 1987, 190.

LV

JOSEF JIRÁSEK, PhDr., nar. 11. července 1884 ve Rtyni, zem. 7. dubna 1972 v Brně. Jeden z předních č. propagátorů a hist. čsl.-rus. lit. vzájemnosti. I když byl svým původním studijním zaměřením na UK bohemista a germanista, věnoval se po celý život hlavně studiu rus. a sov. lit.

Badatelskou práci započal již jako středoškol. prof. na Moravě a na Slovensku, kde obhájil svou dis. práci *Slováci a Rusko* (1924), na niž navázal svými komparatistickými knižními monogr. z konce 20. a poč. 30. let. Za svého dvacetiletého pobytu na Slovensku se Jirásek věnoval kromě práce komparatistické i činnosti ediční. Vydal dva spisy L. Štúra *Das Slawenthum und die Welt der Zukunft* (1931), *Starý a nový věk Slováků* (1935), *Dérerův sborník* (1934) a spolu s F. Tichým *Slovenské miscellanea* (1931) k počtě Alberta Pražáka. Ke Slovensku se Jirásek vrátil ještě roku 1947, kdy vyšly jeho hist. polit. memoáry *Slovensko na rozcestí* (1918 — 1938). Na Slovensku působil i veřejně, založil robotnickou akademii a po dvacet let byl jejím předsedou. Byl také členem Učené společnosti Šafaříkovy a Umělecké besedy slovenské, spolupracoval i s organizacemi v č. zemích. Od r. 1930 byl členem Slovanského ústavu v Praze, od 1947 stálým spolupracovníkem red. Slovanského lit. klubu.

1945 — 1956 působil na brněnské univ., kde externě přednášel rus. a sov. lit. po osvobození Československa. Vydal své nejrozsáhlejší dílo *Přehledné dějiny ruské literatury, I—IV* (1945). Jako komparatista vydal dvě základní díla *Rusko a my* (1929) a *Češi, Slováci a Rusko* (1933, v nichž podal fundamentální přehled č.-rus. lit. a kult. vztahů. Průkopnické jsou i práce věnované dějinám rus. lit. Jirásek se musel opírat o vlastní heuristické schopnosti; mnoho biografických údajů získal od samotných autorů.

Ze sbírky korespondence významných českých, slovenských a rus. spisovatelů a kult. činitelů se Jiráskovi podařilo vydat některé zajímavé listy časopisecky. Jeho nejvýznamnějším edičním činem je *Slovanská korespondence K. J. Erbeny* (1971), připravená k vydání spolu s V. Bechyňovou.

Bibliografie: ČsRus. 17, 1972, čís. 2, 239 — 240.

M. M.

MAXMILIÁN KOLAJA, PhDr., středoškolský profesor a lektor univerzity v Brně. Narodil se 23. května 1883 ve Vlkoši u Kyjova, zemřel 10. října 1966 v Letovicích.

V letech 1906 — 1910 studoval na Univerzitě Karlově v Praze češtinu a němčinu. Po studiích vyučoval na reálce, nejdříve v Ostravě, potom v Brně. Od roku 1915 působil na Státní průmyslové škole v Brně. Od r. 1923 do roku 1955 byl lektorem polštiny na brněnské univerzitě. V roce 1925 se podílel na založení Československo-polského klubu v Brně, jehož předsedou byl po celou dobu trvání klubu (do roku 1952). M. Kolaja byl neúnavným propagátorem polské kultury a československo-polské spolupráce.

Jako filolog-slavista zaměřoval se M. Kolaja na jazykovědu, především na problematiku dialektologie.

Bibliografie: *Nářečtí na Kyjovsku a Ždánsku* (Kyjov 1934); *Mluvnice a učebnice jazyka polského* (Praha 1947); *Nářečtí vlkošské* (b. d., rukopisná práce v Ústřední knihovně filozofické fakulty MU v Brně; pojednává o nářečtí vesnic Vlkoš, Skoronice, Kelčany). Drobné práce publicistického i odborného charakteru uveřejňoval M. Kolaja v československém i polském tisku (hlavně v časopisech *Przegląd Zachodni* a *Przekrój*).

J. P.

JAROSLAV KUDRNA, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak., člen koresp. ČSAV. Nar. 31. října 1926 ve Vlkanově. V letech 1945 — 1949 studoval na filoz. fak. v Praze (učitelé M. Paulová, J. B. Kozák) dějepis, filozofii, italštinu a španělštinu, 1949 získal doktorát z filoz. Působil na gymnaziu v Karlových Varech, od 1953 na brněnské univ. 1963 ustanoven doc., 1968 prof. obecných dějin. 1957 a 1959 obhájil dvě kandidátské práce z obecných dějin a filoz., 1969 získal doktorát věd. Přednášel na řadě zahr. univ., intenzivní kontakt udržuje zejm. s univ. v Lipsku.

Ve svých pracích se J. Kudrna zabýval řadou témat: otázkami obecných dějin, zejm. něm., ital., franc. dějin, barbarskými zákoníky, dějinami historiografie a filoz. dějin, Hegelovou filoz. Přispěl k rozvinutí marx. hist. metodologie. Viz jeho práce *Kapitoly z dějin feudální a buržoazní historiografie a filozofie dějin* (1954), *Studie k barbarským zákoníkům Lex Baiuvariorum a Lex Alamanorum a počátkům feudálních vztahů v Jižním Německu* (1959), *Stát a společnost na úsvitě italské renesance* (1964), *Studie k Hegelovu pojetí historie* (1964), *Historie, filozofie, politika v NSR* (1964), *Machiavelli a Guicciardini* (1967), *Ke kritice pozitivismu v současné buržoazní německé, francouzské a italské historiografii 19. a 20. století* (1983).

Bibliografie: Baršová, A.: in: SPFFBU, ř. C, 1986, 25 — 31. Ročenka UJEP 1986 — 1987, 191. Z prací zde neuvedených: *Einige Betrachtungen zu Webers Aufsatz „Die Stadt“*, SPFFBU, ř. C, 1987, 45 — 58, K Hegelovým přednáškám o filozofii světových dějin, SPFFBU, ř. C, 1988, 101 — 119.

mxs

KAREL KYAS, lektor lužickosrbského jazyka a literatury. Narodil se 12. října 1881 v Brně. Zemřel 10. listopadu 1958. Studoval od roku 1900 na právnické fakultě a již zde se živě zajímal o slovanství a Slovanstvo. Když byl v Praze r. 1907 založen Česko-lužický spolek „Adolf Černý“, stal se Kyas jedním z jeho prvních členů. V r. 1928 byla v Brně ustanovena odbočka tohoto spolku; Kyas byl jejím dlouholetým místopředsedou a od roku 1938 předsedou. Jako právník působil na různých místech na Moravě a ve Slezsku.

Významné bylo zejména jeho působení v Hlučíně, kde byl v letech 1920 — 1926 přednostou okresního soudu. Je to první období jeho badatelské a publikační činnosti, která se sice ještě netýká Lužice, ale v níž jsou již zřejmé jeho slovanské zájmy. V řadě statí snažil se dokázat slovanský charakter kraje, který byl po 150 let

součástí Pruska. Od roku 1926 působil K. Kyas jako vrchní soudní rada v Brně do svého odchodu do důchodu v r. 1941.

Návrat do Brna znamená i počátek vlastní badatelské činnosti Kyasovy v oboru sorabistiky. Současně Kyas také překládal verše i povídky klasiků lužickosrbské literatury, a zejména lužickosrbská dramata, jichž přeložil celkem 28 (z toho se dochovalo v jeho pozůstalosti 21 rukopisných překladů). Po dosažení lužickosrbské kulturní autonomie v r. 1949 nabyla Kyasova sorabistická činnost na rozsahu a intenzitě. Spolupracoval s lužickosrbskými institucemi a publikoval v lužických odborných časopisech.

Bibliografie: *Staré české pozemkové knihy v Hlučíně* (Věstník Matice opavské 28, 1922, str. 60 — 61); *Sněm v Dolním Benešově* (Věstník Matice opavské 29, 1923, str. 125 — 128); *Hlučinské psané písně* (Věstník Matice opavské 31 — 32, 1925 — 1926, str. 53 — 56); *Hlučinská jména* (Věstník Matice opavské 33 — 34, 1927 — 1928, str. 28 — 32); *Staré tratě v Hlučíně* (Věstník Matice opavské 33 — 34, 1927 — 1928, str. 54 — 61); *Hlučinské rybníky* (Věstník Matice opavské 37, 1931, str. 243 — 245); *Autor hanácké opery* (Řád 8, 1942, str. 479 — 481); *Druhá hanácká opera* (Řád 9, 1943, str. 373 — 375); *Opera Tragica P. Alana Plumlovského* (Řád 10, 1944, str. 162 — 163); *Lužičané v Olomouci* (Lětopis Institutu za serbski ludospyt 1955, str. 222 — 226); *Kačanskej basni delnjolužiskeho humanisty Wjacslawa Kriegera* (Lětopis Institutu za serbski ludospyt A 3, 1955, str. 227 — 235); *Guerella Budissinae z léta 1585* (Lětopis Institutu za serbski ludospyt A 3, 1955, str. 236 — 238).

jk

JIRÍ LEVÝ, PhDr. a DrSc., doc. filoz. fak. Narodil se 8. srpna 1926 v Košicích, zemřel 17. ledna 1967 v Brně. Po středoškolských studiích absolvoval filoz. fak. v Brně, 1950 zde vykonal státní zkoušku z angličtiny a češtiny (již předtím zde dosáhl PhDr.). Jeho učiteli byli mj. K. Štěpaník a F. Wollman. Pak Levý působil jako odb. asist. a později doc. na katedře anglistiky v Olomouci, od února 1964 na katedře české literatury a lit. vědy v Brně. Kand. práci *Základní problémy teorie překladu*, obhájil 1957, doktorskou dis. *Problémy srovnávací versifikace* 1964. V lednu 1966 byl navržen na jmenování prof. Za přednáškovým a studijním účelem navštívil Anglii, Francii, NSR, Polsko a SSSR.

Publikačně činný byl J. Levý od 1957. Jeho hlavním pracovním polem byla teorie uměl. překladu, v níž má zakladatelské postavení; po přípravných pracích (patří mezi ně obsáhlá kniha *České teorie překladu*, 1957) podal ucelený výklad překladatelství v knize *Umění překladu* (1963), která v několika převodech do jiných nár. jazyků pronikla i do zahraničí (organizační a řídicí činnost rozvíjel Levý mj. v překladatelské sekci Svazu čs. spisovatelů). Druhou hlavní oblastí jeho odb. práce byla teorie lit. Zde začal studiem versologické problematiky, v němž uplatňoval srovnávací zřetel, a postupně se propracoval k širším otázkám, týkajícím se zejména významové a syžetové výstavby lit. díla. Těžil při tom ze svého mimořádného přehledu nejnovějšího bádání ve světě; opíral se hlavně o nové exaktní metody výzkumu a samostatně je rozvíjel. Tím se přičinil k mezinár. snahám o využití těchto postupů, usilujících o přesnější charakteristiku a hodnocení lit. díla. Neméně významné byly jeho studie informující českou odbornou veřejnost o současné lit. vědě v západních zemích (srov. zvl. knihu *Západní literární věda a estetika*, 1966). Obě uvedené hlavní větve badatelské činnosti J. Levého mají pro slavistiku především metodický význam, neboť se zabývají obecnými literárněvědnými otázkami. Čisté slavistické problematice věnoval Levý pozornost v několika statích versologických. V letech 1964 a 1966 zorganizoval na fil. fak. v Brně mezinár. konference o verši a redigoval dva sbor. příspěvků na nich přednesených (*Teorie verše I*, 1966, II, 1968).

Bibliografie: Člit 15, 1967, 274n. Z posmrtně vyšlých prací: *Bude literární věda exaktní vědou?* (P. 1971); *Paralipomena* (B. 1971); *Iskusstvo perevođa* (M. 1974); *Umjetnost prevodjenja* (Sarajevo 1982); *Umění překladu* (P. 1983).

J. H., K. P.

ZDENĚK MĚRÍNSKÝ, PhDr., CSc., odb. asist. filoz. fak. MU. Nar. 16. ledna 1948 v Jihlavě. 1972 abs. filoz. fak. UJEP (obor: prehistorie a etnografie). Specializace na slov. archeologii, archeologii středověku a čes. dějiny do husitského období. V letech 1972 — 1974 asist. filoz. fak. UJEP, 1974 — 1989 působil v Archeol. ústavu ČSAV v Brně a 1989 — 1992 vedoucí hist. archeologického odd. Mor. zemského muzea v Brně. Doktorát získal 1974, hodnost CSc. 1988. Prováděl terénní výzkumy v Dol. Věstonicích, Strachotíně, Vel. Bílovicích, Morkůvkách, Jihlavě, Bítově a od 1981 systematicky zkoumal hrad Rokštejn u P. Lhoty (okr. Jihlava). Publikační činnost zaměřena na problematiku velkomoravských pohřebišť, osídlení 6.—15. stol., zaniklé středověké vesnice a hradní architekturu.

Bibliografie: (s D. Cejnkovou a L. Sulítkovou), *K problematice počátků města Brna, ČsČH XXXIII*, 1984, 250 — 270; *Velkomoravské kostrové pohřebiště ve Velkých Bílovicích*, Praha 1985; *Morava v 10. století ve světle archeologických nálezů*, PA LXXVII, 1986, 18 — 80; (spolu s P. Košťuríkem, J. Kovárníkem a M. Olivou), *Pravěk Třebíčska*, Brno-Třebíč 1986; (spolu s J. Ungerem), *Zaniklá ves Kovalov u Žabčic* (archeologické nálezy), Mikulov 1987; (spolu s J. Janákem a kol.), *Dějiny Brtnice a připojených obcí*, Brno 1988; (spolu s M. Plačkem), *Rokštejn, středověký hrad na Jihlavsku* (jeho dějiny, stavební vývoj a výsledky archeologického výzkumu 1981 — 1989), Brno-Brtnice 1989; *Rejstřík bibliografický ke sborníku Archaeologia historica roč. 1 — 10, 1976 — 1985*, Brno 1990; *Počátky moravských dějin*, VVM XLII, 1990, 301 — 315; (spolu s J. Ungerem), *Velkomoravské kostrové pohřebiště u Morkůvek (okr. Břeclav)*. In: *Pravěké a slovanské osídlení Moravy*, Brno 1990, 360 — 406; (spolu s V. Haškem), *Geofyzikální metody v archeologii na Moravě*, Brno 1991.

B. D.

ROMAN MRÁZEK, PhDr., CSc., prof. filoz. fak. v Brně. Nar. 21. listopadu 1921 v Letovicích, zemř. 17. listopadu 1989 v Brně. Studoval na brněnské univ. (1939 až 1947) ruštinu a historii, mj. u Fr. Trávníčka, J. Kurze aj. 1948 — 1952 působil na stř. školách, 1952 — 1954 na JAMU jako lektor, od 1954 byl zaměstnán na filoz. fak. v Brně, od 1989 v důchodu. Titul PhDr. získal 1952, CSc. 1960, habil. se 1962. 1962 až 1968 byl doc., od té doby prof. ruského jazyka. Byl členem red. rady kruhu čas. ČsR, členem red. rady Spisů filoz. fak. v Brně. Byl dále členem Societas Linguistica Europaea a Societé linguistique de Paris. 1964/1965 hostoval na univ. v NDR, 1969/1970 a 1985/1986 na univ. v NSR. 1963/1964 uskutečnil tříměsíční studijní pobyt v SSSR. Vzorný pedagog UJEP (1961).

R. Mrázek byl věd. činný hlavně v oboru rus. a slovan. srovnávací syntaxe. V souvislosti s materiálovými výzkumy uvažoval též o problémech teoretických a metodologických. Přiležitostně zasahoval i do morfologie a stylistiky. Své výzkumy založil zprvu na konfrontačním studiu souč. jaz. systému rus. a č., později přešel na široce srovnávací popis syntaxe slovan. věty.

Východiskem jeho badatelských zájmů byly jednočlenné věty slovesné. Zpracoval je zevrubně z hlediska rus.-č. v dis. (1952) a později uveřejnil její podstatně zkrácenou podobu. Na toto téma navazovalo vyšetření jednočlenných vět infinitivních, vět s podmětem všeobecným a neurčitým. Několikrát se Mrázek obrátil k problematice reflexivního a opsaného pasíva v souvislosti s dvojčlennou a jednočlennou strukturou, nověji z hlediska kategorie tzv. deagentnosti a již v perspektivách srovnávacích; opakovaně se rovněž obíral problémem subjektu. Zkoumal též syntax pádů substantiv, především instrumentálu; tuto tematiku synteticky zpracoval v monogr. *Sintaxis ruského tvoritel'nogo* (1964) se srovnávacími výhledy. Soustředil se i na několik jiných problémů gramatické stavby rus. věty, jmenovitě na skladbu číselných výrazů a zvláštnosti ve struktuře věty v hovorové mluvě.

Soustavně se zajímal o modální a emicionální stránku rus. a slovan. věty a o vyjadřování hodnotících postojů mluvčího. Zabýval se větami optativními a kategorií

negace, poté svůj zorný úhel rozšířil z ruš. a č. i na ostatní slovan. jazyky; speciálně se zamýšlel také nad slovesnými mody. Sféru emocionality studoval obecně a ve srovnávacím aspektu i se zvl. zřetelem k výpovědím zvolacím a příslušným výrazovým prostředkům rus. i k zařazení emocionality do syntaxe, dále vzhledem k výrazům intenzifikujícím a k použití částic v citových větách. Zabýval se rovněž syntaktickým ztvárněním sémantiky smyslové percepcce v ruš. a č.

Teoretické výzkumy vyrůstaly u Mrázka z prací materiálových a jejich předmětem byl především problém predikace a predikátu, zejm. slovesně-jmenného a neslovesného, v souvislosti se strukturováním větných schémat, a to jak v ruš. (a č.), tak i v slovan. jazycích vůbec. Zabýval se dále problematikou větných členů, syntaktických vztahů a syntagmatiky, zkoumal syntaktické příznaky slovesa, jeho valence a intence, navrhl klasifikaci hypotaktického souvětí v ruš. a č. a uvažoval o metodologii syntaktického bádání a popisu jednojaz., konfrontačního i komparatistického.

Výsledky svých výzkumů syntaxe současné ruš. v porovnání s č. uložil zčásti do několika kolektivních publikací. Byl spoluautorem *Příruční mluvnice ruštiny pro Čechy II. Skladba* (1960, 1979⁹), přispěl i do I. dílu této mluvnice, autorsky se podílel na vypracování *Školní mluvnice ruského jazyka*.

Od studia současného jazyka se obrátil k hist. ruš., přechodně i k staroslověnině a odtud ke srovnávacímu studiu všech slovan. jazyků. Pojednal o nominálních větách neslovesných v staré ruš. a pozoroval slovní zásobu ruš. a č. na diachronní ose; připravil učební text *Historický vývoj ruštiny* (1982, 1984, spoluautor). Ve srovnávacím plánu rus.-č. zpracoval funkčně sémantické pole vzájemnosti a slučitelnosti. Ze staroslověnině zpracoval syntax dativu. Ze srovnávacích perspektiv jej zaujaly jak otázky dílčí, např. predikativní instrumentál v současných slovan. jazycích, syntaktické archaismy v horní lužičtině, slovan. konstrukce typu rus. *mne ne spitsja*, *mne něčego čitat* nebo funkční distribuce sloves *esse* a *habere* v slovan. větě, tak otázky obecnější, týkající se metodologie historickosrovnávacího, srovnávacího a typologického zkoumání větné syntaxe a speciálně pak charakteristických univerzálií v architektonice slovan. věty, jakož i mezislovan. distinktivních rysů. Vývojově jsou pojaty srovnávací příspěvek k aktuálnímu členění větnému v bulh. a pojednání o prostředcích modalit v bulh. Syntézu svých komparatistických výzkumů slovan. syntaxe uložil do publikace *Sravnitel'nyj sintaksis slavjanskich literaturnych jazykov. Ischodnyje struktury prostogo predloženiija* (1990).

Obraz odb. činnosti doplňuje několik příspěvků, jimiž zasáhl do akcentuace rus. substantiva a slovesa, jakož i do morfematiky. Psal dále o č. hláskovém skupení *žď*, o vokalických alternacích v synchronní a diachronní morfematice ruš. apod.

Bibliografie: RočBU 1964, 102; RočUJEP 1964 — 1968, 471 — 472; CsPr, 323 až 324; RočUJEP 1968 — 1975, 769; RočUJEP 1976 — 1985, 347; souborné SPFFBU, A 30, 1982, 10 — 14. Z prací, tam již nezachycených zejm.: *Neskoľko zametok k aktualnomu členeniju v bolgarskom i drugih slavjanskich jazykach*, SPFFBU A 28, 1980, 45 — 50; *Sredstva vyraženiija modalnosti v drevnem i sovremennom bolgarskom jazyke*, Istoričeski razvoj na bálgarskija ezik I, Sofija 1983, 105 — 110; *Srovnávací mezislovanská charakteristika větných vzorců současné spisovné češtiny*, Přednášky na LŠSS, B. 1984, 79 — 87; *Vokální alternace v synchronní a diachronní morfematice ruštiny*, CsPr 1984, 165 — 170; *České větné struktury v celoslovanském kontextu*, Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku 1984 — 1985, 515 — 519; *Predikování existence subjektu v slovanských jazycích*, Acta UPOL = Slavica Olomucensia 1985, 119 — 127; *Emocionalita slovanské věty*, SPFFBU A 33, 1985, 51 — 56; *Funkcionalno-semantičeskoje pole vzaimnosti i sovместnosti*, CsPr 1987, 114 — 122; *Valence slovesa „mit“ v konstrukcích současné češtiny*, Přednášky z českého jazyka, literatury a historie, B. 1987, 32 — 38; *Dekongretizacija neoduşevlennogo sub'jekta v češskom, russkom i drugih slavjanskich jazykach*, RÉS 1987, 659 — 662; *Fázová modifikace predikátu — na materiálu současných slovanských jazyků*, Československá slavistika, P. 1988, 47 — 57; *Sopostavljenije leksiki russkogo i češskogo jazykov čerez prizmu diachronii*, ČsR 1988, 152 — 157; *Sravnitel'nyj sintaksis slavjanskich literaturnych jazykov*, Brno 1990.

OTAKAR NOVÁK, PhDr., CSc., prof. filoz. fak. Nar. 28. prosince 1905 ve Vídni, zemř. 19. října 1984 v Praze. Studoval na fil. fak. v Brně (učitelé: P. M. Haškovec, S. Souček, A. Novák, J. Horák). Doktorátu filozofie dosáhl na fil. fak. v Brně v r. 1931. Od r. 1947 byl docentem pro dějiny francouzské literatury na filozof. fak. UK v Praze. Jako středoškolský profesor učil v letech 1933—1946. Od r. 1947 působil na filoz. fak. brněnské univerzity. V r. 1958 dosáhl hodnosti kandidáta věd, od r. 1964 byl profesorem dějin francouzské literatury na filozof. fakultě v Brně.

Hlavním oborem Otakara Nováka jsou dějiny francouzské literatury. Zajímaly ho však také (počínajíc disertační prací) otázky meziliterární. Intenzivněji byl k nim přiveden v posledních letech (práce Corneille v Čechách, Šalda a francouzská literatura, Arne Novák a francouzská literární kritika a dále o problémech překladatelských).

Bibliografie: Protože publikační činnost Otakara Nováka je z největší části romanistická, uvádějí se zde jenom ty stati, které jsou zároveň bohemistické nebo slavistické: *Soumrak antiky u Jaroslava Vrchlického* (disertační práce) (in: Sborník Společnosti Jaroslava Vrchlického 1930—1931, 106—188); *Jaroslav Vrchlický o Anatolu Franceovi* (ČMF 24, 1938, 40—50 a 168—176); *Itálie a české písemnictví* (in: Strážce tradice, B. 1940, 209—216); *K sedmdesátinám prof. dra Josefa Kopala* (ČMF 25, 1953, 4—13); *Nové vydání překladu Rabelaisova díla* (ČMF 26, 1954, 30 až 36); *Études de littérature française et italienne soviétiques* (SPFFBU D 1961, 157 až 170); *L'oeuvre de Josef Kopal* (in: Études Romanes de Brno I, 1965, 7—27); *Životní dílo profesora dr. Josefa Kopala* (in: X. Ročenka Kruhu moderních filologů při CSAV za r. 1966, P. 1967, 5—11); *Corneille et Bohême* (in: Études Romanes de Brno II, 1916, 121—164); *F. X. Šalda et l'idéologie barrésienne* (SPFFBU D 1967, 67—86); *Charles Péguy vu par un péguyste tchèque* (SPFFBU D 1967, 137—140); *F. X. Šalda devant certains aspects des lettres françaises* (in: Études Romanes de Brno IV, 1969, 11—62); *Za Jiřím Konápkem* (in: XI. Ročenka Kruhu moderních filologů při CSAV za r. 1967 a 1968, P. 1969, 3—5); *Un grand recteur, ami des lettres romanes /Arne Novák/* (SPFFBU D 1969, 77—99); *Le Mythe de Rimbaud en Tchécoslovaquie* (SPFFBU D 1969, 163—168).

jk

RUDOLF URBÁNEK, PhDr., akademik, řádný profesor filoz. fak. Narodil se 7. září 1877 ve Slaném. Zemřel 26. července 1962 v Praze. Již během gymnasiálních studií v rodném městě přitahovala Urbánka historie a literatura. Po maturitě r. 1896 věnoval se studiu dějepisu a zeměpisu na filosofické fakultě University Karlovy v Praze. Na formování jeho vědeckých názorů i na utváření vztahu k českým dějinám měli velký vliv profesori J. Goll a V. Novotný. Vysokoškolská studia ukončil Urbánek r. 1901, kdy též dosáhl doktorátu filosofie disertační prací *Řehoř Heimburk ve službách krále Jiřího*. R. Urbánek působil na středních školách v Lounech, Pardubicích, Hradci Králové a v Karlíně; přitom dokázal intenzivně pracovat vědecky. Výsledkem jeho úsilí byla habilitace pro obor českých dějin na pražské filosofické fakultě r. 1916; jejím podkladem byla první část díla, které se později stalo osou jeho tvůrčího snažení, *Věku poděbradského*. Po vzniku university v Brně byl R. Urbánek r. 1920 jmenován řádným universitním profesorem na její filosofické fakultě; působil zde po tři desetiletí — až do r. 1950.

Vědecký odkaz akademika R. Urbánka je úctyhodný. Bibliografie jeho tištěných prací obsahuje více než 200 titulů. V tom se odráží autorova píle a zaujetí pro řešení závažných vědeckých problémů českých národních dějin. Urbánkovu pozornost přitahovalo feudální období, především pak husitská a pohusitská fáze. Proto také nese Urbánkovo životní dílo název *Věk poděbradský I—IV* a zachycuje období let 1437 až 1464 (in: České dějiny III/1—4, Praha 1915—1962). Charakterizuje je nejen mimořádný rozsah a velké časové rozpětí mezi vydáním prvního a čtvrtého svazku, ale také detailní a precizní rozbor politické a náboženské situace i autorovo citové

zaujetí, vřelý vztah k osobnosti Jiřího z Poděbrad. Souběžně s tímto ústředním Urbánkovým dílem vznikala řada přípravných studií, jejichž úkolem bylo umožnit řešení dílčích problémů a ověřit nosnost některých soudů a závěrů (*Husitský král*, P. 1928; *Dvě studie o době poděbradské*, B. 1929; K 500. výročí královské volby Jiřího z Poděbrad, VČSAV 48, 1958; *O volbě Jiřího z Poděbrad za krále českého* 2. března 1458. Výbor z hlavních zpráv souvěkých, P. 1958). Zájem R. Urbánka přitahovalo také husitství, ať již to bylo husitské vojenství (*Husitské válečnictví a cizina*, in: *Co daly české země Evropě a lidstvu I*, P. 1939), osobnost Žižkova (*Jan Žižka*, P. 1925) či tragické vyvrcholení husitské revoluce u Lipan (*Bitva u Lipan*, P. 1934). Zaujaly jej i počátky humanismu u nás (*První utrakvistický humanista Šimon ze Slaného*, LF 65, 1938), vznik Jednoty (*Jednota bratrská a vyšší vzdělání až do doby Blahoslavovy*, B. 1932), stejně jako aktuální tematika legendy tzv. Kristiána (*Legenda tzv. Kristiána ve vývoji předhusitských legend luďmílských a václavských a její autor I—II*, P. 1947—1948). R. Urbánka známe také jako autora mnoha medailonů významných představitelů české historické vědy.

Výsledky vědecké práce snažil se R. Urbánek vždy popularizovat, zpřístupňovat veřejnosti formou brožur a přednášek. Jeho nanejvýš seriózní přístup ke studiu minulosti našeho národa spolu s přesvědčením, že „světlo historického poznání nemůže nikdy nadobro uhasnout“, spojovaly jej s představiteli pokrokového proudu v české historiografii mezi dvěma světovými válkami.

Bibliografie: *Bibliografie prací akademika Rudolfa Urbánka*. Sestavil K. Chyba (in: R. Urbánek, *Z husitského věku*, Praha 1957, str. 275—287); Hodnotící články a nekrology: -ský /O. Farský/, *Rudolf Urbánek šedesátníkem* (Zprávy vojenského ústavu vědeckého, příloha *Vojenské rozhledy* 1937, říjen 3); J. Peliškán/, *Rudolf Urbánek šedesátníkem* (ČSPS 1937, 142); Štr /Steindler/, *Rudolf Urbánek šedesátníkem* (Vojensko-historický sborník, 1937, 2, str. 198—199); L. Hosák, *K sedmdesátinám univ. prof. dr. Rudolfa Urbánka* (ČSPS 56, 1948, str. 65—66); F. Kutnar, *Osmdesát let Rudolfa Urbánka* (ČSPS 65, 1957, str. 129—132); B. Šindelář, *K osmdesátce akademika R. Urbánka* (ČMM 76, 1957, str. 165); T. Č. Zelinka, *Osmdesát let a Rudolf Urbánek* (Křestanská revue 24, 1957, str. 198—200); J. Dřímal, *Akademik Rudolf Urbánek* (SMM 81, 1962, str. 242—248); B. Šindelář, *Za akademikem R. Urbánkem* (ČsČH 1962, str. 629—632); O. Borůvka, F. Hejl, J. Macůrek, J. Sajner, *Universitas Brunensis 1919—1969* (B. 1969, str. 92—95, str. 125—126); *Dějina university v Brně* (B. 1969, str. 137).

R. F.

JOSEF VÁLKA, PhDr., CSc., prof. filoz. fak. Nar. 13. července 1929 v Borači-Podolí. 1948—1952 studoval na filoz. fak. v Brně obor dějepis — ruský jazyk (učitelé J. Macůrek, R. Holinka, F. Wollman). Titul PhDr. získal roku 1952, hodnost CSc. obhajobou disertace *Hospodářská politika předbělohorského velkostatku na Moravě* (1958). Roku 1965 se habilitoval pro obor československé dějiny období feudalismu prací *František Palacký — pojetí českých středověkých dějin a teorie dějepisectví*. Ještě za doby studií, od roku 1950, přednášel jako asistent v historickém semináři brněnské univerzity. V 60. letech se podílel na vypracování vysokoškolské učebnice dějin Československa (spolu s Fr. Kavkou, *Dějiny Československa II, 1437—1781*. P. 1965, 2. vyd. 1972), spolupracoval s časopisy *Host do domu*, *Dějiny a současnost* apod. Jako docent přednášel na brněnské filoz. fak. do roku 1974. Roku 1975 byl převeden do kategorie vědeckých pracovníků a do roku 1981 byla podstatněji omezena jeho publikační činnost. Od roku 1990 je profesorem.

Těžisko Válkova vědeckého zájmu se soustřeďuje do několika badatelských okruhů: (a) hospodářské a sociální dějiny pozdního feudalismu; (b) dějiny Moravy feudálního období; (c) společnost a kultura pozdního feudalismu; (d) dějiny myšlení a historiografie. Součástí Válkovy práce je i publicistická činnost, která se odráží

v denním tisku, rozhlasu a televizi. Byl na několika studijních pobytech v SRN, Rakousku a Francii, v poslední době se aktivně zúčastnil mezinárodních konferencí ve Velké Británii, ve Francii, Španělsku a v SRN.

Z okruhu Válkovy kandidátské disertace vyšly jeho první práce orientující se na studium registratur moravských velkostatků 16.—17. století (Sociální poměry na uherskobrodském panství v 17. století, 1952; Některé otázky vývoje feudálního pozemkového vlastnictví na Moravě v období rozvinutého a pozdního feudalismu, 1956). Od konkrétního pramenného materiálu se Válka dostával k řešení teoretických otázek jako byly např. otázky tzv. druhého nevolnictví, původní akumulace, přechod od feudalismu ke kapitalismu apod. V širších souvislostech je tato látka zpracována v přepracované disertaci knižně (Hospodářská politika feudálního velkostatku na předbělohorské Moravě. P. 1962).

Dějinám Moravy v rámci českého státu se Válka věnuje komplexně především v rámci přípravy syntézy Dějin Moravy. Dosud vyšly dva svazky skript dovedené do roku 1620 (Přehled dějin Moravy I. Od Velké Moravy do husitské revoluce. B. 1980, 2. vyd.; Přehled dějin Moravy II. Stavovská Morava 1440 — 1620. P. 1987) a knižně Dějiny Moravy, díl I, Středověká Morava, B. 1991. Při zpracování této syntézy analyzoval Válka především dva okruhy problémů. Husitství na Moravě podal v metodicky objevených studiích na stránkách časopisu Jižní Morava (dosud pět částí pod názvem Studie k dějinám husitské revoluce na Moravě, od 1981 dosud; Morava a husitská revoluce, 1986). Druhým okruhem byl význam struktury českého státu a místa Moravy ve stavovském státě, který přináší nové poznatky do našich vědomostí o předbělohorské situaci (Stavovství a krize českého státu ve 2. pol. 15. století, 1984; Die Stellung Mährens im Wandel des böhmischen Lehenstaates, Stuttgart 1986; Morava ve struktuře a historii českého lenního a stavovského státu — nástin problematiky, 1987; Morava a česká koruna na přelomu 15. a 16. století, 1988).

Za vedení historických seminářů a proseminářů (ostatně mezi studenty nesmírně oblíbených) vzešel poměrně záhy Válkův zájem o problematiku kultury a společnosti pozdního feudalismu. Této oblasti se týká dvojice skript, v nichž byl učiněn pokus o vytvoření moderní koncepce dějin kultury uvedeného období v našem dějepiscství (Česká společnost v 15. — 18. století — úvod do problematiky sociálních dějin pozdního feudalismu. I. Předbělohorská doba, P. 1972; II. Bělohorská doba, Společnost a kultura „manýrismu“, P. 1983). V těchto dílech i v dalších studiích řešících obdobnou problematiku řeší Válka především otázku pojmů „manýrismus“ a „baroko“ jako kulturních jevů. Překračuje přitom hranice obecné historie směrem k historii kulturní i k dějinám umění, k nimž jej váže velmi vřelý vztah (Problém baroka jako kulturní a historické epochy, 1968; Baroko na Moravě a jeho kultura, 1985; Předbělohorská kultura a společnost — poznámky k interpretaci a hodnocení, 1986; Metodologické poznámky k předbělohorské kultuře, 1987). Úhelnou prací v této oblasti je zejména větší studie Manýrismus a baroko v české kultuře 17. a 1. poloviny 18. století (časnější studie, která vyšla 1980), kde se ve vztahu konkrétního materiálu a obecnějších poznámek vyslovuje ke kulturněhistorickému významu pojmu styl, masová kultura v naší minulosti, svátek a slavnost v dějinách kultury. Teze zde uvedené Válka zpracovává i nadále v referátech hudebněvědných i uměleckohistorických kolokvií doma i v zahraničí (např. Polsko).

Od doby Válkovy habilitace je součástí jeho badatelského programu rovněž výzkum politického a sociálního myšlení. Vedle osobnosti Františka Palackého a jeho vztahu k francouzskému liberálnímu myšlení (La théorie de l'histoire chez F. Palacky, 1967; Palacký a francouzská liberální historiografie, 1987) zajímá Válku velká oblast předbělohorského a bělohorského duchovního života („Politická závěť“ Viléma z Perštejna, 1971; Ctibor Tovačovský z Cimburka — K církevně politickým důsledkům husitské revoluce na Moravě, 1984; Karel st. ze Žerotína 1564 — 1636, 1986; Politický smysl Balbínovy historiografie, 1988). Z myslitelů bělohorské doby Válku upoutává zejména Jan Amos Komenský, jemuž věnoval řadu svých studií (Obsah pojmu národ a vlast u Komenského, 1969; Komenský, manýrismus a baroko, 1971; Tolerance či koexistence, 1988; Komenský v Baylově slovníku, 1989). Se zájmem o Komenského a bělohorskou dobu souvisí i Válkovo členství v redakci časopisu *Studia comeniana et historica*, účast na pořádání pravidelných komeniologických

kolokvií v Uherském Brodě i získání pamětní medaile J. A. Komenského (1989). Z uvedeného výčtu by se mohlo zdát, že Válku zajímají především nejvýznamnější sociální myslitelé minulosti. Stejnou pozornost však dosud věnoval i výzkumu sociálního myšlení anonymních poddanských vrstev. I v této oblasti přinesl do naší historiografie řadu cenných postřehů (K problému sociálního myšlení a ideologie nevolníků roku 1775, 1975; Zrušení „nevolnictví“ roku 1781, 1981; Ideové formy třídního konfliktu v povstání 1680, 1981).

Válkova odborná práce není myslitelná bez jeho bohatého a vřelého vztahu k regionálním institucím v českých zemích (muzeum Tábor, Mikulov, Kroměříž, Uherský Brod), rovněž jeho populárně vědecká práce je úctyhodná a zahrnuje množství referátů, glos a článků v časopisech *Věda a život*, *Opus musicum* apod. včetně bohaté činnosti přednáškové mimo filozofickou fakultu.

Bibliografie: *Historické katedry* (in: Vám poděkování a lásku Vám, Praha 1960, 230 — 234); *Z pracoviště katedry československých, obecných a pomocných věd historických na filozofické fakultě brněnské univerzity* (in: Brno v minulosti a dnes 2, Brno 1960, 63 — 75); *RočUJEP* 1964; 1964 — 1968; 1976 — 1985; J. K r o u p a, *Šedesátiny Josefa Války*. Vlastivědný věstník moravský XLI, 1989, 251 — 256; J. Pánek (in: *Folia historica Bohemica* 13, Praha 1989); J. J a n á k, *Josef Válka šedesátiletý*, Universitas, 22, 1989, č. 4, 91 — 93.

jik

JOSEF VESELÝ, PhDr., doc. ped. fak. Narodil se 4. března 1919 v Radešíně. Zem. 1992 v Brně. Studoval na filoz. fak. brněnské univerzity v letech 1945 — 1949 (F. Wollman, J. Vilikovský). Na ped. fak. budoval za vedení J. Hrabáka (od 1947 jako asist., později odb. asist.) seminář č. a později filologie. Několik let byl členem poroty lit. soutěže mladých Strážnice Marušky Kudeříkové. Redigoval sbor. ze soutěže Strážnické debuty (1972). Byl členem ediční rady nakl. Blok.

Svou věd.-ped. činnost založil J. Veselý na shromáždování bibliografie č. lit. 19. a 20. stol. a bibliografie lit. výchovy. 1964 — 1966 působil jako předseda školské a kult. komise Národního výboru města Brna. Podílel se rovněž na vypracování osnov pro lit. výchovu na stř. školách a na koncepci učebních plánů a osnov č. lit. a teorie lit. pro ped. fakulty. Soustřeďoval se na otázky teorie lit., na studium společenské funkce lit., problematiku lit. druhů a výchovu filmem.

V letech normalizace, kdy byl J. Veselý vedoucím odd. čes. jaz. a lit. katedry filologie, musela z fakulty z politických důvodů odejít řada učitelů (Z. Kožmín aj.). Ve svých tehdejších přednáškách a člancích pro denní tisk (např. o Štollově knize *Básník a naděje — Statečná moudrost, Rovnost* 12. 3. 1976 a o Ržouňkové Nástinu poválečné čes. lit. 1945 — 1980 — Průkopnické dílo, tamtéž 12. 10. 1985) se J. Veselý projevil jako bezvýhradný zastánce postupů devastujících čes. lit. a deformujících obraz jejího vývoje. Titul doc. odňat 1990.

Bibliografie: *RočBU* 1964 — 1968, 505, *RočUJEP* 1968 — 1975, 826. *Literární výchova v systému komunistické výchovy*, sbor. Komunistická výchova, B. 1980, 9 — 26.

id — jr

SERGIJ GRIGORJEVIČ VILINSKIJ, PhDr., prof., nar. 3. září 1876 v Kišinevě, zem. 15. ledna 1950 v Praze. Zakladatel oboru ruská lit. na filoz. fak. MU v Brně.

Po absol. Novorossijské univ. v Oděse působil nejprve jako gymnaziální učitel, 1909 se stal mř. prof. a 1914 se habil. na oděské univ.; 1915 — 1917 byl prorektorem. 1917 odešel s rodinou do Bulharska, kde působil jako středošk. prof. Na pozvání

(V. Vondráka a S. Součka) přišel do Československa (1923) a byl ustanoven prof. rus. lit. na filoz. fak. v Brně. Zde působil s šestiletou válečnou pauzou až do konce života. Přednášel o rus. lit. 18. a 19. stol., o novodobé ukrajinské lit. a o rus. lid. poezii.

Věd. zájem S. Vilinského se ubíral trojím směrem: k památkám starorus. církevní lit., k novodobé lit. bulh. a k rus. lit. 19. stol. V řadě studií zkoumal starorus. legendy a „žitija“, jejich slohové a látkové proměny v dochovaných rukopisech. Krit. vyd. těchto rukopisů věnoval značnou péči. Vydal významné monogr. *Poslanije starca Artemija XVI veka* (1906) a *Žitije Vasilija Novogo v rusckoj literature* (1913). Několikaletý pobyt v Bulharsku jej inspiroval ke studiu soudobé bulh. prózy a dramatiky (srov. monogr. P. Ju. Todorov. *Život a dílo*, 1933).

Z prací vztahujících se k rus. lit. 19. stol. je záslužná Vilinského publikace dopisů rus. spisovatelů č. lit. hist. a překladateli Augustinu Vrzalovi (1929) a monogr. o M. J. Saltykovu-Ščedrinovi (1928), v níž badatel soustředil předrev. i sov. materiál o význ. satirikovi a biografickou metodou vyložil jeho dílo. S. Vilinskij vychoval řadu pokračovatelů a žáků a zasloužil se o rozvoj čs. lit. věd. rusistického bádání.

Bibliografie: Knižní publikace: *Vizantijsko-slavjanskije skazanija o sozdanii chrama sv. Sofii Caragradskoj* (Odessa 1900); *Skazanije černorizca Chrabra o pismenach slavjanskich* (Odessa 1901); *Bolgarskije teksty Epistolii o nedele* (Odessa 1901); *Poslanije starca Artemija XVI veka* (Odessa 1906); *Teksty žitija sv. Vasilija Novago II* (Odessa 1911); *Žitije sv. Vasilija Novago v rusckoj literature I. Issledovanije* (Odessa 1913); *O literární činnosti M. J. Saltykova-Ščedrina* (Brno 1928); *Petko Jur. Todorov. Život a dílo* (Brno 1933). — Časopisecké publikace: V. A. Žukovskij i jeho poezija. Reč', proiznesennaja 23. apr. v Odesskom kommerčeském učilišče (Odessa 1903); *Kirillo-Belozerskij spisok Epistolii o nedele* (Odessa 1903); *Skazanije o Sofii Caregradskoj v Ellinskom letopise i Chronografě* (S. Peterburg 1903; také *Izvestija ORJaS Imp. AN*, díl 8, kniha 3, 1908, str. 1 — 43); *K voprosu o literaturnoj dejatel'nosti starca Artemija* (Odessa 1904); *Vopros ob avtore Mnogoslovnogo poslanija* (*Izvestija ORJaS Imp. AN* 1906, díl 10, kniha 2, str. 146 — 176); *Literaturnaja dejatel'nost starca Artemija XVI v.* (S. Peterburg 1905); *K literaturnoj istorii žitija Vasilija Novago* (Odessa 1907); *Idealy M. V. Lomonosova*. Reč', proiznesennaja 15 janv. 1912 g. v toržestvennom zasedanii Soveta Imp. Novorossijskogo univerziteta posvjaščennom pamjati M. V. Lomonosova (Odessa 1912); *Otzyv ob issledovaniji privat-docenta P. O. Potapova „Iz istorii russkogo teatra. Žizň i dejatel'nost V. A. Ozerova“*, predstavlenno v kačestve dissertacii na stepěň magistra rusckoj slovesnosti (Odessa 1918); *Jazykoznanije v istorii rusckoj literatury* (Moskva 1914); *Osnovnyje ideji ukrajinskoj literatury* (in: Sborník profesora Jana Máchala, Praha 1926, strana 261 — 266); *Pis'ma russkich pisatelej češskomu perevodčiku* (Central'naja Jevropa 1, 1930, str. 650 — 657); *Oslava milenia sv. Metoděje v Rusku* (Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje 16, 1935, str. 4 — 7); *Úcta sv. Cyrila a Metoděje u pravoslavných Rusů* (Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje 27, 1936, str. 289 — 294, 364 — 367, 407 — 410); *Petko Todorov kak narodnyj poet* (Central'naja Jevropa 2, 1931, str. 291 — 284); *K voprosu o procese chudožestvennogo tvorčestva* (in: Trudy Učennogo s'jezda Akademii. Organ. zagran. I, 1924 — 1925 (?), str. 247 — 258); *V Bolgarii v 1920 — 1923 godach* (in: Jubilejní sborník Svazu ruských studentů, Brno 1932, str. 3 — 8); *Národní prvky v tvorbě I. S. Turgeněva* (in: Sborník Družiny literární a umělecké k 50. narozeninám p. Emanuela Mařáka, Olomouc 1933, str. 119 — 127); *K otázce francouzsko-bulharských literárních styků* (in: Mélanges P. M. Haškovec, Brno 1936, str. 360 — 366).

vá, M. M.

ARTUR ZÁVODSKÝ, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak. Nar. 19. prosince 1912 v Ostravě -Martinové, zem. 2. května 1982 v Brně. Po maturitě na reálném gymnáziu v Hlučíně studoval na filoz. fak. Univerzity Karlovy v Praze češtinu, filozofii a estetiku

(učitelé A. Pražák, J. Mukařovský, F. X. Šalda, J. Král, Z. Nejedlý). Doktorát filozofie získal na filoz. fak. v Brně r. 1938. Habil. r. 1950, docentem byl ustanoven r. 1953, titul kandidát filologických věd dosáhl r. 1956. R. 1960 byl ustanoven profesorem dějin č. lit. R. 1963 obhájil titul doktor filologických věd. V letech 1936 až 1950 učil na středních školách v Brně a v Hranicích. Zde byl na jaře r. 1944 pracovním nasazen a pak zatčen gestapem pro komunistickou propagandu a sabotování. Byl vězněn v Přerově, v Kounicových kolejích, v koncentračních táborech ve Flossenbürgu a Dachau. Odsud se vrátil začátkem července r. 1945 do vlasti. V letech 1950 — 1952 přednášel kromě na filoz. fak. také na JAMU v Brně. V letech 1956 až 1961 byl proděkanem filozofické fakulty. Od r. 1963 byl vedoucím katedry slovanských literatur, divadelní a filmové vědy. Byl předsedou rigorózní komise pro obor divadla a filmu a školitelem vědeckých aspirantů. Byl členem Matice moravské, vedoucím sekce pro studium dramatu v Brněnské pobožce Literárněvědné společnosti při ČSAV, členem věd. rady památníku Petra Bezruče v Opavě, členem věd. rady filoz. fak. v Brně a členem věd. rady Slezského muzea v Opavě. Redigoval knižnici Van (1946 — 1949), byl členem redakční rady Kulturního listu (1949), Nové Lubiny (1948 — 1949), Sovětské literatury (1953 — 1955), Červeného květu (1956 až 1957), Prolegomen Scénografické encyklopedie (od r. 1970). Redigoval Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity, řadu D (od r. 1954). Byl vedoucím redaktorem SPFFBU a Spisů filozofické fakulty v Brně (1956 — 1961), byl členem redakční rady Spisů filozofické fakulty v Brně. Redigoval edici Plamen divadla (od r. 1970), série Otázky divadla a filmu. *Theatralia et cinematographica* (od r. 1970). Redigoval sb. Franku Wolmanovi k sedmdesátinám (1958), sb. k 75. výročí stálého českého divadla v Brně Velká pochoďeň (1959), sb. k 15. výročí osvobození ČSR Sovětskou armádou Vám poděkování a lásku vám (1960) a dva svazky Doslovů k dramátům W. Shakespeara I, II (Praha 1964, 1965). Vykonal několik studijních a přednáškových cest (NDR, Polsko, Maďarsko, Rakousko) a zúčastnil se mezinárodních sjezdů slavistů v Sofii a Moskvě, k jejichž jednání přispěl svými příspěvky. Za účast v odboji a za veřejnou činnost obdržel tato vyznamenání: Československou vojenskou medaili Za zásluhy I. stupně (1947), medaili Za zásluhy (1958), Pamětní medaili k 20. výročí osvobození ČSSR (1965), Pamětní plaketu k 50. výročí vzniku ČSR (1968).

Věd. činnost A. Závodského je velmi bohatá a byla realizována ve dvou oblastech: v literární vědě a v divadelní vědě.

Literárněhistorické bádání A. Závodského zahrnuje č. lit. 19. a 20. století. Pozornost věnoval především spisovatelům na Moravě a ve Slezsku (*Karel Handzel, spisovatel Ostravska*, 1954; *Nad prózou Vojtěcha Martínka*, 1960). Tři knihy (*Petr Bezruč — cesta básníkovým životem a dílem*, 1947; *Studie o Petru Bezručovi*, 1947; *Zora básníková života*, 1967) a desítky studií věnoval Petru Bezručovi. Rozsáhlou knihu napsal o Gabriele Preissové (1962), v níž na základě detailního studia jejího života a díla osvětlil podíl spisovatelky na zrodu realismu v č. kultuře. Mnoho studií A. Závodského se zabývá významnými postavami č. lit. (F. L. Čelakovským, J. K. Tylem, J. Nerudou, A. V. Mrštíky, J. V. Sládkem, F. X. Šaldou, Z. Nejedlým, S. K. Neumannem, J. Uhrem, J. Mahenem, A. Zápotockým, V. Závadou, J. Kainarem, K. Kapounem a jinými). Významná je studie o ohlase revolučního roku 1905 v české literatuře.

Jako literární teoretik propracovával A. Závodský otázku navazování na Kulturní dědictví, problematiku slovesných druhů, otázku regionalismu, tajemství v uměleckém díle a metodiku literární vědy. Středem jeho pozornosti je též literárněvědná terminologie a otázky uměleckého mistrovství (Neruda, Tolstoj, Čechov a jiní). Ve spolupráci s Radislavem Hoškem přeložil a českým materiálem doplnil knihu L. I. Timofejeva a N. Vengrova *Slovník literárněvědných termínů*. Jako editor projevil se A. Závodský vydáním dvou výborů z díla Gabriely Preissové, básní Petra Bezruče vztahujících se k Brnu, knižně vydal vzájemnou korespondenci Petra Bezruče a Vojtěcha Martínka (1969), časopisecky korespondenci Jiřího Wolkra a Karla Teiga, dopisy Josefa Uhra Elgartu Sokolovi, Rudolfa Myzeta J. Wolkrovi a Zdeně Wolkerové atd. Jako literární kritik publikoval řadu recenzí a rozborů jak o dílech literatury, tak o dílech literárněvědných.

Teatrologie je druhou badatelskou oblastí A. Závodského; patří do ní publikace

Drama a jeho výstavba (1971), *Drama jako struktura* (1971) a široce založená stat *Předmět, struktura a metody divadelní vědy* (1971). Průkopnický je *Úvod do divadelní vědy* (1971), napsaný se Zdeňkem Srnou. (-) Jiné studie sledující funkci divadla v společnosti, práci herce, režiséra, vztahy balady a dramatu atd. Značný počet studií napsal A. Závodský jako příspěvky k dějinám českého divadla; týkají se Tylova navázání na Čelakovského, geneze dramatu *Maryša*, Šaldova dramatu *Zástupové*, historie Socialistické scény, divadelníka Jiřího Krohy atd.

A. Závodský patřil po třicet let k nejsoustavněji pracujícím divadelním kritikům. V této funkci sledoval činoherní inscenace v Brně a v ostatních moravských městech. Ze zkušeností kritika i z jeho úvah o smyslu této činnosti vyplynula jeho práce o funkci a poslání div. kritiky. O mnoha hercích (E. Pechová, L. Pech, R. Walter, M. Walterová, J. Urbánková, J. Lokša, J. Kurandová, Z. Gráfová, J. Skřivan, N. Balcarová a jiní) uveřejnil medailóny.

V umělecké oblasti projevili se A. Závodský především jako autor několika pořadů *Divadla poezie* v Brně a jako autor scénické montáže *Motýl mi na ruku sednul* (hrána v Brně r. 1967). Napsal také desítky rozhlasových pásem. Do pracovní sféry A. Závodského patřilo také překladatelství. R. 1945 vyšel jeho překlad poémy kambodžské autorky Makhali Phal *Zpěv míru*. Po řadu let uveřejňoval ukázky poezie koloniálních národů. Z literatury vědecké přeložil (spolu s Miroslavem Mikuláškem) knihu V. M. Volkenštejna *Dramaturgija* (1963).

Bibliografie: Práce A. Závodského jsou zachyceny v RočUJEP 1964, 1965, str. 86n; v RočBU 1964 — 1968, str. 468 — 469; v RočUJEP 1968 — 1975, str. 733 až 736; SPFFBU D 30, 1983, str. 100 — 101. Tupá, I.: *Divadelněkritická činnost A. Závodského. Bibliografie recenzí a kritik*. Dipl. práce, B. 1988.

jk, M. M.